

LBRIS

We know
books

ANGELA MARINESCU

•

*îmi provoc poezia
eșecul și moartea*

POEME ALESE DE

RUXANDRA
CESEREANU

Fotografii de COSMIN BUMBUȚ

CARTIER

Despre autoare de Alexandru Matei	7
Despre autoarea ediției	11
Poezia Angelei Marinescu: teme, metode, obsesii de Ruxanda Cesereanu	15
Poeme albe (1978)	23
Ca un soldat pe câmpul de luptă	24
Cuvintele din basm	25
Glasul Antigonei	26
Mai mult decât poezia	27
Structura nopții (1979)	29
I [Am strigat, dintr-o dată, pelerinului...]	30
II [Învăluitoare lamă de cuțit, rodul tău fulgerând...]	33
III [Noapte, poți tu să fii una din buzele pline...]	39
IV [Ce viață mai intensă decât poemul meu]	43
V [Noapte, tu care înaintezi ca o navă adâncă...]	45
VI [Stihie întunecată, acum când sensurile tale...]	50
VII [Cum aş putea trăi fără tine, energie întunecată]	54
Contraextaz	58
Blindajul final (1981)	59
*** [Acest câmp de fier albastru este cerul]	60
*** [Măinile cu care iubesc]	61
*** [Cu pieptul scos ca un viscere]	62

* * *	[cerul este strigătul ce trebuie sfâșiat]	63
* * *	[Mă strecor pe furiș, stridența mea este aceea a preciziei]	64
* * *	[Să vorbim, acum, noaptea. fără să-ți dorești]	65
* * *	[Visul. prăbușirea în apă. în placentă]	67
* * *	[Fără viață. sentimentele nu au viață]	68
* * *	[Atâta satisfacție, cât timp]	69
* * *	[Concret. furie a concretului]	70
* * *	[Cruzime a sfârșitului. rigoare și coerență]	72
* * *	[O, așteptare. sania plutește, iar câmpia]	73
* * *	[Ce mai rămân decât niște semne]	75
* * *	[Ploaia caldă, strălucitoare]	77
* * *	[Pământul ce înghite]	79
* * *	[Între stâncile roșii un șarpe își scurge sângele]	80
* * *	[Săritura. în adânc. în inima grea a vieții]	81
* * *	[Materia nu există. ceea ce acum, aud,]	82
* * *	[Bucuria îmi stă în față]	83
* * *	[Puterea amestecului dintre]	85
* * *	[Creierul meu în]	87
* * *	[Leucemii negre se sfărâmă]	88
* * *	[Îmi distrug instrumentul]	89
* * *	[Cristale mici de miere se așează]	90
* * *	[Între doua biserici]	91
Var (1989)		93
* * *	[plictiseală până la instinctul morții]	94
* * *	[creierul oarbeii atras de câmpul de forță]	95
* * *	[durerea din interiorul bucuriei adânci]	96

*** [prăbușită în gândirea mea neagră]	98
*** [zidul orizontului scădat în soarele alb]	99
*** [șocul electric al întunericului]	100
*** [îmi desprind pielea de pe tâmpile]	101

Parcul (1991)	103
Interiorul unei dimineți de iarnă	104
Însemnele unei anumite puteri	105
Sărbătoare adâncă	106
Grecul ars	107
Acum, în întuneric	108
Pavilionul nebunilor	109
Jurământul	110
Violența armelor	111
Instrumente care nu ating	112
Eu sunt pentru capriciul meu	113
Valea însângărată	114
Această noapte	115
Străina	116
Aduc cuvinte pe tava plină de măruntaie calde	117
Parcul	118
 Cocoșul s-a ascuns în tăietură (1995)	 129
Lac adânc	130
Răsărit	131
În absența tatălui	133
Poveste de iarnă	134

Ultimul spectacol	135
Infernul nopților liniștite	136
Când totul va fi liniștit	137
Blues & Parcul (1997)	139
Blues [Iubirea pentru tine m-a pârlolit ca un foc]	140
Blues [Retrăiesc cu o durere fără margini căutările mele]	141
Blues [Iubirea pentru tine m-a pârlolit ca un foc]	143
Blues [Acesta este un pericol; aceasta este primejdia]	145
Blues [Să fie, oare, acestea, ultimele mele rânduri scrise...]	146
Fugi postmoderne (2000)	149
Fuga postmodernă III	150
Fuga postmodernă XI	153
Fuga postmodernă XIV	156
Fuga postmodernă XV	158
Fuga postmodernă XX	161
Îmi mănânc versurile (2003)	165
Despre imagine	166
Loc neted cu trepte	167
Plec în război	168
Barman, dă-mi o cafea scurtă și tare pentru ca să-mi pot transfigura acest poem opac	170
Tăcere sexuală (2003)	173
*** [nu pot transfigura decât foarte greu]	174
*** [am două posibilități de a fi]	175

Întâmplări derizorii de sfârșit (2006)	179
o femeie nu este decât un cântec de lebadă	180
cuvintele	181
mă doare atât de tare	182
mi s-a dat posibilitatea de a savura pe deplin	183
vorbeam cu cineva despre ceață	186
repetam mecanic, la telefon, niște cuvinte	187
era o zi de iarnă îngrozitor de rece	188
 limbajul dispariției (2006)	191
[poemele grele,...]	192
IV. grup postmodern cu poetă premodernă	193
VII. despre cum intimitatea devine o venă prin care poți introduce drogul	195
 Probleme personale (2009)	199
Nu putem judeca realitatea cu bun-simț	200
Din punct de vedere politic	202
Toxicomanie	203
Oligofrenie	204
Joc de laborator	205
XXX	206
Amintire de medicină	207
Coincidențe	208
Poemul cel mai de jos	210
 Intimitate (2013)	213
Peisaj	214
* * * [nimic nimic nimic nimic nimic nimic nimic nimic]	215

Alergie	217
Soare	218
Jurnal	219
Somnoroase păsărele	220
Am auzit cântece	221
Sfârșit	222
Autoportret	223
Cădere de nivel	224

Jurnal scris în a treia parte a zilei &

Soldat. Umbre ale trecutului pe câmpul de luptă (2019)	227
*** [sunt soldat]	228
*** [să nu mergi până la capăt]	229
*** [cu șalul meu oranj]	230
*** [tu ești capătul]	231
*** [pe muntele Sinai Moise a luat o hotărâre]	232
*** [suferința de a Te iubi este atât de mare]	233
*** [bătrânețea este un câine de fier]	234
*** [cu viteza muribundă a unui melc]	235
*** [pielea este jar și jarul este vechi]	236
*** [de ce îmi plac rădăcinile?]	237

Păsările pe cer țipă (2021)	239
[singurătatea este un animal]	240
[bagă-ți întunericul în ochi]	241
[tu abuzezi de puterea pe care ți-o dă conștiința vieții...]	242
[te scuipe poezie – asta-i poezie]	243

[eu sunt femeia care nu mai pleacă]	244
[te iubesc (cuvânt postuman)]	245
[sunt o femeie care vrea să-și extragă sânge...]	246

Despre fotograf	248
-----------------------	-----

Poezia Angelei Marinescu: teme, metode, obsesii

Când acum aproape două decenii i-am luat un interviu Angelei Marinescu (Basaraba-Angela Marcovici, pe numele ei real), am definit ceea ce numesc poezia „neagră” a autoarei: o poezie care exorcizează nevroze și traume și care exprimă stări extreme de tensiune și anxietate existente la nivelul condiției umane. Scriitoarea nu a agreat neapărat formula „poezie neagră” pe care o resimțea ca pe un corset. Drept care a replicat în următorul fel: „iubind prea mult viața, nu mă satisface viața, ci ceva dincolo sau dincoace de viață. Ca un sinucigaș ce se sinucide din prea multă vitalitate. Îți execuți vitalitatea (din cap) cum poți”. Astfel, poezia ei „neagră” a primit un sens vivace, intens și tenace, dar mai ales autolegitimator, nicidecum unul mortificator.

În seria de trei volume de *Opere complete*, apărută între 2015-2016 la Editura Charmides (ulterior, autoarea a mai publicat două volume noi de poezie, în 2019 și 2021, prin urmare volumele considerate opere complete s-au dovedit a fi incomplete la dispariția autoarei, în 2023), Angela Marinescu a făcut o serie de afirmații distinctive: cea mai importantă mi s-a părut aceea că a refuzat întotdeauna, ca poetă, să fie circumscrisă culturii, poezia sa asumat rebelă fiind una subsumată exclusiv anticulturii ori, mai exact, subculturii. De aici titlul-umbrelă, al volumelor din 2015-2016, de *Subpoezie*. Mărturia aceasta a autoarei are o miză creatoare definitorie și chiar intimă: poeta a fost statornic

dependentă de propria-i poezie, a fost unită ombilical și exorcizator aproape cu/de poezia sa, de aici o afirmație auctorială radicală precum următoarea: „M-am drogat cu poezia mea ca și cum mi-aș fi introdus în vene heroină.”

Angela Marinescu a optat, la un moment dat, pentru o schimbare simbolică a numelui ei consacrat de poetă, trecând de la Marinescu la Marcovici (acesta fiind numele tatălui ei) și de la poezie la post-poezie și subpoezie, revenind însă după un timp la numele auctorial consacrat, Marinescu. Aceste treceri și metamorfoze onomastice simbolice au avut o influență evidentă asupra textelor sale și au depins de un instinct experimental al autoarei, dar și de biografia ei tumultuoasă (boli, relații sinuoase, maternitate problematizată și problematizantă). În tinerețe, a folosit și pseudonimul Basaraba Matei.

Au scris texte relevante despre poezia Angelei Marinescu atât Gheorghe Grigurcu, Ion Pop, Laurențiu Ulici, Marin Mincu, Mircea Martin, Al. Cistelean ori Octavian Soviany, cât și Marius Chivu, Claudiu Komartin, Alex Goldiș, Un Cristian, Bogdan Alexandru Stănescu, Cezar Gheorghe, Marius Conkan, Ilona Duță, Rita Chirian, Anastasia Gavrilovici, Cătălina Stanislav. Evident, lista e mult mai mare, am inserat aici doar câteva nume, ca să indic o preocupare multigeneraționistă pentru lirica autoarei. Nu voi face în această Prefață un colaj de opinii critice, ci voi încerca să prezint o sinteză a temelor, obsesiilor și modalităților (metodelor) prin care Angela Marinescu s-a revelat ca poetă, conștientă fiind de unicitatea ei.

Direcția poetică dominantă a Angelei Marinescu s-a axat întotdeauna pe o autovolență de profunzime, care să evite grimasele, lamenteurile ori autocompătimirea; din punctul acesta de vedere, poeta a fost întotdeauna o spadasină cu sine însăși. Autovolența (care nu trebuie confundată cu masochismul sau cu vreun narcisism patetic) a fost considerată de către autoare singura soluție agreată în sens cognitiv

maxim. Ca spadasin performant, Angela Marinescu are ceva atipic: ea nu poartă niciodată masca de protecție. A lua taurul de coarne în ce privește poezia, moartea, nebunia, dragostea, sexualitatea, maternitatea, credința este esențial. Mai ales moartea (din viață) ca formă de cunoaștere maximă a preocupat-o pe autoare. Tuberculoza care i-a marcat adolescența și tinerețea, precum și viața în sanatorii, apoi anii de studenție la medicină (facultate abandonată în cele din urmă) și psihologie au determinat-o să analizeze toate nuanțele morții, lucidă că acesta va fi traviul ei major, ca om, femeie și scriitoare. Tema aceasta, mai ales atunci când este abordată în mod recurent, poate fi extenuantă, dar în cazul Angelei Marinescu a făcut parte dintr-un demers auctorial aproape auto-inchizitorial, legat de biografia sa traumatică, iar acest lucru i-a legitimat analiza de sine prin poezie. De aceea, poezia sa e o poezie tragică, dar al cărei dramatism nu este oțios și fastidios, ci profund și consistent, pentru că înăuntrul lui există o fibrilație continuă și o duritate autentică în scop de cunoaștere a lumii și de auto-cunoaștere.

Ceea ce menține proaspăt tonusul poeziei „negre” a Angelei Marinescu (inclusiv postum) este extremismul, libertinismul niciodată inhibat, prizabil tocmai pentru lipsa de tabu-uri și prejudecăți, pentru naturalețea cu care înfruntă viața într-un mod viril, dar care nu primejduiește feminitatea aparte, extravagantă a poetei. Din punctul acesta de vedere, poezia Angelei Marinescu are multe calități: este ultravie, autentică, tragică – nu în sens desuet, ci percutant, tulburător, așa cum am precizat deja. În interviul de acum două decenii pe care i l-am luat, Angela Marinescu își declara deschiderea totală pentru experimentul psihologic și lingvistic prin poezie, iar lucrul acesta a făcut-o să fie unul dintre exploratorii lirici cu impact în spațiul românesc: „în poezie ești permanent avangardist, chiar atunci când te confesezi, pentru că ești permanent în plină acțiune asupra ta însăși, dar și asupra celorlalți. Nu descrii, nu informezi, nu faci stil, nu ești calofil, faci limbaj așa cum

respiri, lărgind limitele confesiunii și, implicit, ale limbajului. Textul scris sub imperiul activ al lamentației trebuie să aibă nuclee inteligente pentru a fi comprehensibil”.

Angela Marinescu (iar uneori, rar totuși, Angela Marcovici, după cum a ales să semneze, marcată de labirintul său biografic), are două maniere de a scrie poezie: fie apelează la un imagism sumbru, violent, amplu și ritualic, transcris ca o formă de jupuire lingvistică pe îndelete, ca un ceremonial; o a doua manieră este aceea de a practica o filosofie reduționistă a depresiei și o algebră a nevrozei. În acest sens, poeta practică o formă de paremiologie intenționat seacă, de verdict nihilist. Poezia în sens canonic nu mai semnifică, decide autoarea, iar Angela Marinescu devenită uneori Angela Marcovici ajunge într-o etapă de după poezie sau dincolo de poezie, în care limbajul a devenit altceva, dincolo de vreo trăire ori semnificație anume. A devenit limbaj sec, obiectivat până la explozie, printr-o frazare exclusivă și simplificată care marchează sau sugerează extincția inclusiv a limbajului.

Cine citește sau recitește poezia Angelei Marinescu desfășurată de-a lungul timpului (din 1969 până în 2021) observă că atitudinea autoarei a fost aproape întotdeauna una autocognitivă în chip feroce, dar glacială, în glacialitate găsiind poeta chiar forța sa de autoanaliză stratificată, de la cerebru la corp. Deși există destule poeme incisive și tulburătoare în primele volume, consider că fluxul liric decisiv și definitoriu începe cu volumul *Structura nopții* (1979) și continuă până în 2021, chiar dacă în ultima etapă a poeziei sale Angela Marinescu nu va mai cultiva amplexarea, ci o formulă restrictivă, concentrată și chiar ermetică de poem, la care mai apelase, de altfel, în tinerețea și maturitatea sa. Stilul său percutant din *Blindajul final* (1981) va fi reluat la senectute. În volumele dinspre maturitate spre senectute, poeta aprofundează o schismă între vârste, vizând o indiferență relativ disperată (un paradox specific liricii sale), propunând ca singură soluție autoregenerarea în

coconul poeziei – toate acestea prin intermediul incompatibilității cu ceilalți și a incomunicabilității. Poemele de la senectute își păstrează duritatea și chiar sălbăticia pe alocuri; poeta este la fel de neiertătoare cu sine și cu ceilalți, iar poemele ei au același efect percutant de bisturiu, cu care autoarea și-a antrenat cititorii.

Textele Angelei Marinescu au în mod statornic miza unei ontologii poetice: poezia sunt eu, aproape că rostește tranșant autoarea, în fiecare volum al său. De aici o violență autoîntemeietoare utilizată sau instrumentată atât ca o formă de cunoaștere de sine (și, evident, de trăire), cât și de cunoaștere a lumii. Această cunoaștere este una etapizată, adesea dureroasă, prin suferință asumată și analizată pe tranșe și etape, de aici dependența poetei de propriile-i anxietăți (numite, în *Structura nopții*, „energie întunecată”). Acest întuneric psihic nu este unul perdant și anihilant însă, ci unul energizant în sens poetic, după cum admite autoarea, structurator inclusiv cu ramificații existențiale. Întrucât poezia conținătoare de *energie întunecată* are capacitatea de a vertebra. O negație care în mod normal ar fi avut o funcție de destrămare se dovedește a fi aproape regeneratoare prin intermediul poeziei. Este un proces invers decât de obicei, de aici originalitatea extremă a autoarei. Și tot de aici, probabil, un alt construct concret al Angelei Marinescu: poezia devine o patrie lăuntrică, autoarea având răvna, ambiția sau dorința matricială de a rosti și de a cuprinde totul. A scrie și a spune totul prin și în poezie aduce cu sine și orgoliul de a nu fi înțeleasă neapărat, chiar aroganța de a-i contraria, incita ori șoca în mod constant pe ceilalți (personajele poemelor sale psihologice și existențiale față de care se poziționează polemic în raport cu sine) și pe cititori. Sfidarea se preschimbă, de la un punct, într-o formă de cunoaștere a alterității, prin imagini frapante și extreme: Hristos, de pildă, e perceput a fi, în mai multe poeme, drept alteritatea maximă, de aici arhitectura unor imagini șocante în mod intenționat despre figura

chistică. A șoca înseamnă a-l extrage violent pe cititor din comoditatea sa de lectură, simțire și ideatică. A șoca înseamnă a viețui nu doar poetic în mod frenetic, ci chiar dionisiac. Evident, nu se poate vorbi despre un dionisism *stricto sensu* în poezia Angelei Marinescu, ci despre unul coagulat în jurul ideii de *energie întunecată*. Mitologia autoarei este una abisală și distinctă de orice fel de mitologie instituționalizată, tradițională. Este o mitologie formatată pe un psihic dominat de ceea ce numeam violență autoîntemeietoare dusă până la extrem, în scop cognitiv și existențial, chiar experimentalist uneori.

Glacialitatea enunțiativă a poetei a uimit și a fost totodată admirată. Poezia psihică a Angelei Marinescu a avut darul să conțină și să asume o cerebralitate senzorială și o senzorialitate cerebrală. Niciodată nu a fost vorba doar de creier ori doar de corp, ci mereu de ambele și de o hibridare a lor. A fost exact cheia unui comportament poetic care a captivat-o pe Angela Marinescu și i-a captivat și pe cititorii ei. S-ar putea vorbi chiar de un hermafroditism auctorial, asumat ca naturalețe mai degrabă, decât ca experiment. Întrucât virilitatea psihică a poetei nu i-a boicotat niciodată feminitatea la fel de fățișă, chiar dacă transcrisă cu violență textuală, adesea.

Un alt element care merită punctat este fascinația pentru limbă și pentru manipularea poetică a acesteia. Autoarea a fost o exploratoare lingvistică (ar fi captivant un mic dicționar poetic cu elementele rituale din lirica autoarei: sânge, poezie, moarte și destule altele), interesată de o progresie lingvistică pe bază poetică. În acest sens, cunoașterea râvnită de ea a fost una în mișcare progresivă și progresistă, prin utilizarea unor cuvinte din variate domenii științifice, în funcție de ceea ce o fascina la momentul respectiv, dar și în funcție de zestrea sa terminologică deprinsă prin studiile de medicină și psihologie, în tinerețe.

Am căutat mai multe titluri pentru această antologie (toate extrase din versurile autoarei) și am optat în cele din urmă pentru unul care

consider că se potrivește ca o mânășă cu întreaga lirică a Angelei Marinescu: *îmi provoc poezia eșecul și moartea* (de menționat că autoarea însăși l-a reluat, în diferite formule: „Îmi provoc eșecul, poezia și moartea”; „mi-am provocat eșecul, poezia și moartea”). Acest vers emblematic punctează trei chestiuni esențiale pentru lirica Angelei Marinescu. Întâi de toate este vorba despre instinctul metapoetic al autoarei, de a teoretiza și gândi constant poezia inclusiv la nivel ideatic. E vorba nu doar de ontologie, ci și de gnoseologie, chiar dacă în forma unui discurs poetic problematizant. Apoi este vorba despre tema centrală a poeziei sale: moartea. Din start, poezia Angelei Marinescu a fost absorbită de această temă care avea în subsidiar traumele medicale și biografia biologică a autoarei. Moartea a devenit supratemă în poezia sa, a întrecut celelalte teme și motive. În sfârșit, în al treilea rând ar fi vorba despre felul în care Angela Marinescu a fost marcată de posibilitatea de a nu fi înțeleasă (de confrăți și cititori), ci mai degrabă respinsă ca poetă. Această temere a făcut ca, la nivel reactiv, poezia ei să fie glorificată și ridicată pe pedestal sau, dimpotrivă, să fie respinsă și considerată relativ patologică, datorită violenței psihologice. De aici acest cuvânt tranșant, eșec, pe care poeta îl utilizează uneori în versurile sale teoretizante și autoflagelatoare sau pur și simplu justificatoare și, de fapt, lucide în sens ontic. Astăzi, cred că aceste reacții de a admira sau respinge poezia Angelei Marinescu sunt depășite, nu își mai au rostul.

Fie ca cititorul acestei antologii să se lase pătruns de fibrilația ritualică a unei poezii puternice și intense, care a funcționat ca autoritate maximă în lirica românească, în postcomunism.

– RUXANDRA CESEREANU